

STUDIE

NOVĚ NALEZENÉ TISKY Z KNIHOVNY ČESKOKRUMLOVSKÉHO HUMANISTY
MARTINA MAREŠE*

Kamil Boldan (Praha)

Recently Discovered Printed Books from the Library of Martin Mareš, a Humanist from Český Krumlov

Abstract: From 1487, Martin Mareš studied with the financial support of his brother-in-law Václav of Rovné, a chancellor of the South Bohemian Rožmberk family, at the University of Bologna, where he received the degree of Doctor of Canon Law in 1494. He was one of the favourite students of the leading Italian Humanist Filippo Beroaldo the Elder, who dedicated the first edition of his collection *Orationes et poemata* to him in 1491. Martin Mareš worked as a parish priest in his native Český Krumlov from 1496 until 1498 while developing his ecclesiastical career in Wrocław, Silesia, where he had been, already as a student, appointed canon and, later in 1498, vicar general of the diocese. Nevertheless, he died there the next year, in 1499, before the age of thirty. Mareš's library is one of the most interesting Humanist collections of the Jagiellonian period. It mainly consists of Italian printed books, which he purchased during his studies. The reconstruction of Mareš's scattered library was carried out more than 50 years ago by the classical philologist Josef Hejnic. In the appendix, the author of the paper presents descriptions of six recently discovered incunabula and a complemented description of one previously known incunabulum (four are part of the collections of the National Library of the Czech Republic, one is deposited in the collections of the National Széchényi Library in Budapest, one in the Lobkowitz Library at Nelahozeves Castle and one in the Schwarzenberg Library at Český Krumlov Castle). In total, we know of one manuscript and almost seventy incunabula from Mareš's library. Most of them are editions of works by ancient authors, especially Roman poets. New discoveries have enriched Mareš's collection with Virgil, Horace and Justin. The equally large collection of works by Italian Humanists included i.a. Naldo Naldi and Francesco Filelfo. Surprisingly enough, Mareš's library contained only a few juristic and theological titles. We now know that he owned collected works of St Augustine and also the *Digest*, which was part of the codification of Roman law.

Keywords: incunabula – printing in Italy – provenance research – Humanist libraries – University of Bologna

Český Krumlov, rezidenční město Rožmberků a jedna z opor katolické strany, v jagellonské době hospodářsky i kulturně vzkvétal a byl italskému humanismu otevřenější než jiná města v Čechách. Jeho poloha usnadňovala přímé kontakty s Itálií a Podunajím, které příznivě ovlivňovaly kulturní klima v etnicky smíšeném městě. Nadaní absolventi krumlovské školy odcházeli na konci 15. století hlavně na vídeňskou a krakovskou univerzitu, ti zámožnější také do Bologni. Krátce tam studoval pozdější rožmberský vladař Petr IV. i jeho mladší bratr Oldřich III. Svorníkem kulturního života v Krumlově byl rožmberský kancléř Václav z Rovného.¹

Václav po absolvování vídeňské univerzity pracoval v rožmberské kanceláři a již roku 1476 převzal jako 28letý po svém strýci Mikuláši z Pelhřimova úřad rožmberského kancléře. Roku 1488 byl povýšen do vladýckého stavu

a získal přídomek z Rovného. V úřadu setrval po více než tři desetiletí a do smrti Petra IV. roku 1523 byl jeho neformálním rádcem. Poslední léta prožil v Českých Budějovicích, kde roku 1531 zemřel. Vybudoval jednu z nejvýznamnějších osobních knihoven v Čechách, jež se z nemalé části dochovala, i když rozptýlená ve více fondech. Její náročnou rekonstrukci provedl v šedesátých letech minulého století Josef Hejnic. Celkem identifikoval 18 rukopisů, 175 inkunabulí a 38 postinkunabulí.² Široký rozptyl tematické skladby této knihovny je zapříčiněn i skutečností, že do ní odkazem vplynuly zajímavé soubory tří členů krumlovského humanistického kroužku, kteří vystudovali v Itálii, a darem některé z italských tisků Petra z Rožmberka.³ To je ostatně i důvod, proč jsou určitá vydání zastoupena v dochované části knihovny ve více exemplářích.⁴ Václav z Rovného sice

* Tento příspěvek vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje Národní knihovny ČR jako výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury ČR (DKRVO 2019–2023).

¹ Srov. TRÍŠKA 1961, s. 90–92; HEJNIC 1972, s. 46, 57; TÝŽ 1994, s. 141–145; BOK 2011, s. 253–256.

² HEJNIC 1968. Ke knihovně Václava z Rovného dále srov. HEJNIC 1970; HÁJEK – OUBRODOVÁ 2014, zvl. s. 13–15.

³ HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 137; HEJNIC 1968, s. 245–246.

⁴ Blíže HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968; HEJNIC 1968, s. 239–242.

Obr. 1. Marešova vlastnická poznámka na počátku komentovaného benátského vydání Horatiových děl z roku 1483. Národní knihovna ČR, sign. 40 C 9, fol. a1r [recte a2r].

vlastnil množství klasikých a humanistických děl (a sám byl v korespondenčním styku se zahraničními humanisty), ovšem více než polovina svazků, které získal z vlastní iniciativy, svědčí o tom, že mu bližší byla středověká literární tradice.⁵

Menší soubory knih daroval Václav z Rovného několika jihočeským klášterům, podstatnou část své knihovny věnoval roku 1521 jim založenému kaplanskému domu (Kaplance), kde byly svazky následně opatřeny jednotným

věnovacím distichem.⁶ Kaplanská knihovna byla v průběhu staletí rozptylována – a s ní i knihy Václava z Rovného. Část knih získali na přelomu 16. a 17. století krumlovští jezuité pro nově budovanou kolejní knihovnu.⁷ V této době byly navíc předsádkové listy a titulní stránky s věnovacím distichem a dalšími provenienčními údaji z některých svazků vytrhány, takže jejich původní vlastníky se Josef Hejnic pokusil určit na základě náročné identifikace rukopisných marginálií. Po povýšení krumlovského arciděkanství na prelátství v padesátých letech 17. století byla další část souboru přenesena z Kaplanky do knihovny v sousední budově prelatury. Na počátku 19. století vplynuly četné svazky do nově konstituované biskupské knihovny v Českých Budějovicích, další byly ve druhé polovině století darovány krumlovskými kaplany Národnímu muzeu.⁸ Nejvíce knih Václava z Rovného bylo až na počátku 20. století přemístěno do schwarzenberské knihovny na zámku.⁹ Několik svazků získalo ve stejné době Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze. Stejný osud sdílely i knihy českokrumlovského humanisty Martina Mareše, které po jeho smrti roku 1499 užíval Václav z Rovného. Rád bych v tomto příspěvku upozornil na šest Marešových tisků, které se mi nově podařilo nalézt (či bibliograficky identifikovat). Celkem tak z jeho knihovny známe 68 tisků. Jistě patřila k nejzajímavějším humanisticky orientovaným osobním knihovnám jagellonské doby.

Martin byl synem zámožného krumlovského řezníka a člena městské rady Jiřího Mareše a bratrem Alžběty, druhé manželky Václava z Rovného. Otcí patřil honosný dům č. p. 5 na rohu náměstí a Horní ulice.¹⁰ Díky finanční pomoci svého švagra mohl být Martin roku 1487 vyslán do Bologni a do Krumlova vrátil na prázdniny). Do Itálie odjžděl spolu s Oldřichem z Rožmberka, jeho preceptorem Alexandrem z Krumlova a několika dalšími Jihočechy. Více než práva ho zaujala humanistická studia. Protože švagr pro něj připravoval církevní kariéru, přijal v Itálii kněžské svěcení. V září 1493, kdy ještě pobýval v Bologni, byl ustanoven kanovníkem ve slezské Vratislavi, kde měl být prostředníkem rožmberských zájmů. Studia v Bologni ukončil nejspíše 1494 získáním doktorátu kanonického práva.¹¹ Roku 1496 se stal krumlovským farářem (zdejší faráři navíc zastávali úřad bechyňského arciděkana). Svou další kariéru ovšem spojoval s Vratislaví, jež patřila k největším městům středovýchodní Evropy. Duchovním a správním centrem vratislavské diecéze byl Tumský (Dómský) ostrov, kde stály i kanovnícké

⁵ Nově FERNANDÉZ COUCEIRO 2022, s. 145.
⁶ Viz Příloha 1, 3.
⁷ Po zrušení jezuitského řádu byla větší část knihovny krumlovské koleje převezena do pražského Klementina, část ovšem získal klášter cisterciáků ve Vyším Brodě.
⁸ Blíže HEJNIC 1968, s. 269–274. Fondy budějovické biskupské knihovny a krumlovské prelátské a kaplanské knihovny dnes spravuje oddělení rukopisů a starých tisků Jihočeské vědecké knihovny sídlící ve Zlaté Koruně.
⁹ ŠIMÁKOVÁ 1997, s. 61.
¹⁰ Spolu se sousedním domem č. p. 6 byl zbořen a na jejich místě roku 1886 zcela neorganicky postavena honosná pseudorenesanční budova někdejší městské spořitelny.
¹¹ K Marešovi nejdrobněji HEJNIC 1968, s. 264–266; HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 137–138; HEJNIC 1969b, s. 193–194. V Beroaldově korespondenci je Marešův pobyt v Bologni doložen přinejmenším od 18. VII. 1487 do 5. VI. 1493 (RYBA 1934, s. 6, č. I, s. 23, č. XVIII; ke kněžskému svěcení s. 15, č. X). Seznam držitelů doktorátu kanonického práva je pro Bolognu zpracován až pro období po 1500 (viz LINES 2017, s. 463). K získání doktorátu srov. FABRIZIO-COSTA – LA BRASCA 2005, s. 8, a ROSE 2001, s. 125 či DOLA 1983, s. 370, jenž uvádí, že jej získal až 1495. Doktorský titul připojuje k Martinovu jménu Václav z Rovného v rozeslané pozvánce na jeho primici v krumlovském farním kostele sv. Víta a k následně hostině 1. května 1496 („*egregius doctor Martinus, cognatus meus amantissimus*“). Viz HEJNIC 1973.

domy. Jak biskup Jan IV. Roth, tak někteří další kanovníci získali vzdělání na italských univerzitách a rozvíjeli tu humanistickou sodalitu. Když jej Roth roku 1498 ustanovil oficiálem a současně generálním vikářem diecéze, Martin na krumlovskou prebendu rezignoval.¹² Ovšem již 14. února 1499 ve Slezsku předčasně zemřel.¹³

Vraťme se však do Bologni, kde si Martin velkou část svých knih pořídil. Bolognská univerzita byla jednou z nejstarších v Evropě a proslavila ji především právní studia. V 15. století dosáhla nového rozvoje a byla populární mezi společenskými elitami. V sedmdesátých letech tu vyučovalo 40 juristů, 14 lékařů a dalších 21 profesorů na artistické fakultě.¹⁴ I když mladíci odcházeli na italské univerzity především kvůli studiím práva či lékařství, seznámili se tu i s humanismem a po svém návratu přispívali k jeho šíření v Zápálí. Absolvování prestižních italských univerzit jim usnadňovalo církevní či světskou kariéru. Zvláště bylo ceněno spojení právní erudice s humanistickou elokvencí. Bolognský vládce Giovanni II. Bentivoglio podporoval, aby na univerzitě přednášely významné osobnosti – v době Martinova příchodu například významný právník Ludovico Bolognino, lékař a historiograf Giovanni Garzoni či grécista Urceo Codro (Antonio da Forlivo).¹⁵ Nejvíce zaalpských studentů však do Bologni přitahoval tehdy ani ne čtyřicetiletý humanista Filippo Beroaldo il Vecchio (Filip Beroaldus st.).¹⁶

Dopoledne vždy přednášel o díle vybraného klasického autora, odpoledne pokračoval privátní výukou a po večerech se věnoval ediční práci. I z ryze utilitárních zájmů si soustavně budoval okruh svých zahraničních studentů, zejména mezi příslušníky germánského národa, k němuž patřili i studenti z českých zemí, Polska či Uher, mezi nimi potomci předních šlechtických rodů. Jako učitel dokázal ve svých žácích vzbudit zápal pro klasický starověk. Mnohým z nich dedikoval své literární texty a udržoval s nimi kontakt i po jejich návratu. Informoval je o své práci a vybízel je, aby dále rozvíjeli humanistická studia. Beroaldus tak má významný podíl na šíření humanismu do středoevropských zemí. S tiskaři začal edičně spolupracovat již na počátku kariéry, kdy působil v Parmě a potom v Paříži na Sorbonně. Od 1479 do své smrti 1505 přednášel v rodné Bologni. Především pro školní účely editoval a komentoval díla takřka dvou

desítek antických autorů. Pro zvýšení odbytu publikoval po dohodě s tiskaři texty, o nichž se chystal v následujícím školním roce vykládat. Beroaldus stál dlouho ve stínu slavnějších italských humanistů. Až v posledních desetiletích je jeho komentátorsko-ediční práce i filologická zručnost docenována.¹⁷

Beroalda osobně znal Petr IV. z Rožmberka, který v Bologni studoval v letech 1476 až 1478 (imatrikulovat se nechal 1477), i jeho mladší a studijně nadanější bratr Oldřich III., který tu pobýval 1487 až 1489. Měli především poznat prostředí renesanční Itálie a získat životní zkušenosti. Oba potom zůstávali s Beroaldem v korespondenčním styku. Rožmberskému dvoru dodávaly kontakty s věhlasným italským humanistou lesk, Beroaldus zase od svých zámožných přátel očekával především dary (navíc jeho synovec odjížděl s navracejícím se Oldřichem do Krumlova a krátce pak působil na rožmberském dvoře). Petra jako preceptor doprovázel do Bologni již zmiňovaný krumlovský kněz Alexandr, který tu sám dokončil studia a dosáhl doktorátu kanonického práva a který sem později doprovázel také Oldřicha. S Martinem navázali přátelství a podle četných marginalií si novinky vzájemně půjčovali.¹⁸ V roce 1489 byl již Alexandr zpátky v Krumlově a stal se krumlovským farářem (po smrti ho ve farním kostele svatého Víta vystřídal právě Martin).¹⁹ Beroaldus si Martina velmi oblíbil a nadále nad jeho studiem dohlížel. V listech jeho švagrovi a Alexandrovi ho soustavně chválil a oceňoval jeho filologické nadání.²⁰ Snad se Martin chtěl původně ubírat ve stopách svého učitele. Žádné jeho literární dílo se ovšem dosud nepodařilo nalézt.

Knihtisk i pro bolognské studenty přinášel významné změny. Potřebné studijní texty si již nemuseli opatřovat v rukopisné podobě. Právě Bologna byla ve středověku hlavním centrem výroby juristických kodexů. Mladý italský knihtisk využil potenciálu, který právní příručky představovaly, a Itálie se záhy stala hlavním producentem typograficky a kapitálově náročných kanonicko- a římsko-právních korpusů. Zejména Benátky si na konci 15. století vybudovaly výsadní postavení v produkci juristik, která tu vycházela v obrovských nákladech. Rukopisná forma děl učeného práva byla během dvou desetiletí takřka vytlačena.²¹ *Studia humaniora* přinesla podobný komerční souzvuk.

¹² K Martinovu vřatislavskému působení nejpodrobněji DOLA 1983, s. 126, 142, 159, 195, 267–268, 329, 370. K biskupu Rothovi kupř. STRNAD 2006, s. 188–192. Nejspíše v této souvislosti bylo Martinovi 23. VII. 1498 vystaveno v Krumlově osvědčení, že pochází z legitimního manželství (s označením na dorsu „*Littera legitimacionis venerabilis domini doctoris Martini Maresch, canonici et officialis Wratislaviensis*“). Viz URBAN 1970, s. 231, č. 1445.

¹³ V soudobém rukopisném nekrologiu kolegiálního kostela sv. Kříže na Tumském ostrově je k 11. II. uvedeno: „*Obiit dominus doctor Martinus Maresch, canonicus*“. Srov. KÖNIG 1866, s. 315.

¹⁴ GRENDLER 2004, s. 4–5. Dále srov. BURKE 1996, s. 63, 128; SOTTILI 2006, zvl. s. 331–333; LINES 2017, kde uvedena starší literatura.

¹⁵ Srov. KRISTELLER 1956, s. 317–319. Mareš v Bologni poslouchal i Codrovy výklady, jak dokládají některé rukopisné dodatky v tiscích (blíže HEJNIC 1968, s. 267 a č. II, 143).

¹⁶ Malíř Ercole de' Roberti jej zhruba v této době zachytil jako charismatického muže s protáhlým obličejem a dlouhými narezlými vlasy. Reprodukce Beroaldova portrétu draženého na konci roku 2020 v Londýně je dostupná z: <https://www.mutualart.com/Artwork/Portrait-of-Filippo-Beroaldo-1453-1505-/4195F34EB710BEA6> [cit. 5. 7. 2022].

¹⁷ Zájem o Beroalda dokumentují dvě nové monografie: SEVERI 2015; KALLENDORF 2017. Dále srov. KRAUTER 1971; ROSE 2001, s. 4–150 (ke studentům z českých zemí zvl. s. 120–127); FABRIZIO-COSTA – LA BRASCA 2005; LINES 2017, s. 456–458.

¹⁸ K jejich přátelství HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 137.

¹⁹ Knihy Alexandra Krumlovského získal po jeho smrti Václav z Rovného. Josef Hejnic identifikoval (někdy jen na základě marginalií) necelou desítku tisků z jeho majetku. Kaligrafickým humanistickým písmem psané glosy i vevazované rejstříky ukazují Alexandrův studijní zájem o antiku i soudobé humanistické písemnictví (vlastnil hned několik Beroaldových prací). Srov. HEJNIC 1968, s. 262–264.

²⁰ Beroaldovy listy krumlovským přátelům vydal RYBA 1934. Dále srov. KUBÍKOVÁ 1998; LAVIČKA – ŠIMŮNEK 2011, s. 117–118.

²¹ Srov. NEDDERMEYER 2002.

Humanismus vlastně představoval elitní komunikační strukturu, kterou určoval formalizovaný způsob psaní založený na imitaci klasického latinského stylu. Určující tak pro nadnárodní učeneckou komunitu bylo sdílení antických textů.²² A právě díky knihtisku mohlo být antické dědictví soustavně zpřístupňováno ve filologicky kvalitních edicích a spolu s literární tvorbou humanistů rychleji šířeno také mimo Itálii. I zaalpští humanisté si nyní mohli budovat knihovny dosud nebývalého rozsahu, přesahujícího někdy tisícovku svazků. A daleko rychlejším tempem rostly také knihovny zámožnějších studentů.²³

Jako příklady mohou sloužit knihovny dvou Martinových vrstevníků. Prvním je knihovna významného norimberského právníka Christopha Scheurla, která v roce jeho smrti 1542 čítala přes 600 svazků a která se dodnes z podstatné části dochovala jako celek, navíc stále v majetku rodu Scheurlů. Potomek zámožné patricijské rodiny si knihovnu začal budovat během studií na bolognské univerzitě v letech 1498 až 1506. Christoph pilně studoval práva a opatroval si potřebné právní korpusy, ovšem dlouho ho vnitřně více přitahovala pestřejší humanistická studia. Navštěvoval Beroaldovy přednášky z poetiky a rétoriky a soukromě studoval u Garzonio epistolografii. Na počátku roku 1504 si sestavil *Index librorum*. Díky tomuto unikátnímu pramenu víme, že vlastnil již na 123 svazků, z toho 56 s právníkou literaturou, 67 s převahou antických a humanistických autorů.²⁴ Osvědčil svůj kupecký původ, když do knih nevpisoval jen své jméno, ale vždy uváděl, kdy, kde a za kolik daný tisk získal a kolik navíc vynaložil za svázání. Cenu uváděl v bolognincích, v místní stříbrné měně, případně ve zlatých. Údaje o cenách potom snadno přenesl do *Indexu*, kam znamenal také aktuální směnný kurz: jeden bolognský zlatý (bolognino d'oro) se rovnal 48 bologninům. Víme tak, že do počátku roku 1504 investoval do svých knih zhruba sto zlatých, z toho přesně polovinu do nákladnějších právnických titulů, druhou polovinu do titulů, které sám souhrnně označil „*in humanis litteris*“.²⁵ Výrazně mezi nimi převažovaly italské tisky.

K Martinovým spolužákům patřil Jihočech Alexius Třeboňský, který studoval nejprve na krakovské univerzitě a v první polovině devadesátých let pokračoval ve studiu práv v Bologni, kde získal titul doktora kanonického práva. Také jeho upoutal italský humanismus a poslouchal Beroaldovy přednášky. V Krakově nejprve shromažďoval

rukopisné knihy. Až v Bologni se rychle přeorientoval na knihu tištěnou a vedle základních právních kompendií si kupoval četné edice římských klasiků. Alexius Třeboňský krátce po návratu do Čech zemřel (po 1495) a z dochovaného soupisu víme, že jeho knihovna čítala přes 220 titulů, z toho třetinu tvořily tisky.²⁶ Krátce můžeme zmínit o něco staršího Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, který v Bologni studoval od roku 1475 a po šesti letech přešel na ferrarskou univerzitu, kde právní studia završil doktorátem. Básnický nadaný potomek zámožného panského rodu si z Itálie přivážel zhruba dvě stovky raných tisků obsahově široké palety.²⁷

Martin Mareš si během studií pořizoval především římskou literaturu a výběrově doplňoval raně křesťanské spisy či práce italských humanistů. Systematicky se snažil seznámit s co největším počtem antických děl. Četné marginální a interlineární glosy navíc dokládají Martinův filologický zájem zvláště o díla římských básníků (kupř. navrhoval erudované emendace textu).²⁸ Alespoň podle dochovaných svazků se však zdá, že Martin po návratu do českých zemí s doplňováním knihovny téměř ustal. Udivuje velmi malý počet právnických titulů i to, že i po nastoupení církevní kariéry jen zřídka doplňoval teologické tituly – a navíc je takřka neglosoval. Musíme ovšem připustit, že si tuto část knihovny odvezl do Vratislavi a že se nezachovala. V souboru tak jsou pouze dva tisky, které vzhledem k jejich vrocení můžeme s jistotou přiřadit k domácí vrstvě knihovny.²⁹ Jedním z nich je soubor antických děl o vojenství *Scriptores rei militaris*, který Beroaldus roku 1495 sestavil pro místní Benedettiho tiskárnu.³⁰

Naopak nepřekvapuje, že starší vrstva Martinovy knihovny je tvořena takřka výlučně italskými tisky. Výjimkou je jeden tisk štrasburský z roku 1489 a dále dva basilejské tisky z let 1492 a 1493, které však možná patří až ke krumlovským akvizicím.³¹ Kupoval především tisky vydané v letech jeho italských studií, ovšem obstarával si i tituly vydané dříve, z nichž nejstarší pocházejí ještě z první poloviny sedmdesátých let.³² Jsou mezi nimi díla německých tiskařů, kteří sehráli stěžejní roli v počátcích italské typografie – kupř. římský prototypograf Ulrich Han či Wendelin, bratr a pokračovatel benátského prototypografa Johanna von Speyer. V souboru je zastoupeno na 14 typografických lokalit především ze severní Itálie, kde byla vůbec nejhustější koncentrace evropských prvotiskáren. Daleko nejpočetnější jsou tisky z Benátek (30), které byly s velkým předstihem

²² STORCHOVÁ 2011, zvl. s. 19–35.

²³ NOE 2008, s. 80. Ke zpřístupnění antického dědictví v knihtisku 15. století MAZAL 2003.

²⁴ Nedávno objevený *Index* vydali FUCHS – LANDOIS 2020.

²⁵ FUCHS – LANDOIS 2020, s. 209–214 (tab. 2 s přehledem cen).

²⁶ HLAVÁČEK 1959. Ve fondu knihovny Metropolitní kapituly v Praze je zachováno 19 tisků.

²⁷ Tři čtvrtiny z nich jsou dosud dochovány, převážně v Lobkowiczské knihovně na zámku v Nelahozevsi. Blíže BOLDAN – URBÁNKOVÁ 2009, zvl. s. 29.

²⁸ Také Mareš si v Bologni osvojil humanistické písmo. Srov. HEJNIC 1969b, s. 194–196 a obr. II. Viz též obr. 1 a 3 v tomto článku. Po Marešově smrti knihy dále glosoval jejich nový majitel Václav z Rovného či jeho adoptivní syn Ambrož Kitzhäupl.

²⁹ HEJNIC 1968, č. II, 21, 155.

³⁰ ISTC is00345000; GW 10410. I basilejské vydání *Listů sv. Augustina* z roku 1493 si kupoval jistotně až po návratu, jak dokládá Marešova poznámka o ceně v domácí měně „*Item pro libro XXVIII albos gr.*“ (HEJNIC 1968, č. II, 12). V Čechách si opatřil jeden z nemnoha teologických titulů, Durantioho *Rationale divinatorum officiorum* v benátském vydání z roku 1491, jak dokládá jeho poznámka o ceně v groších a užití rožmberského dluhopisu jako makulatury na vazbě (blíže HEJNIC 1968, č. II, 71).

³¹ HEJNIC 1968, č. II, 5, 12, 88.

³² HEJNIC 1968, č. II, 3, 23, 58, 62, 87, 120, 169 a Příloha 7 v tomto článku. Vůbec nejstarším je tisk vydaný Wendelinem von Speyer asi 1471. Marešovo vlastnictví bylo na základě marginálií stanoveno až v práci HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 132.

nejproduktivnější lokalitou evropského knihtisku 15. století. Jsou mezi nimi tisky velkých podniků (Battista Torti, Giorgio Arrivabene či Giovanni Rosso a jeho bratr Albertino) i menších oficín (Rinaldo de Novimagio), vyprofilovaných na vydávání antické a humanistické literatury či juristik. Početné jsou i tisky z Bologni (11). Po čtyřech tisících pochází z Milána a Trevisa, tři z Florencie a po dvou z Říma a Ferrary. Zbylé lokality jsou zastoupeny jen jedním tiskem.

Díky množství studentů byla Bologna důležitým centrem obchodu s tištěnými knihami, kde dominovaly produkty benátských tiskáren.³³ V univerzitním městě se tisklo od přelomu let 1470 a 1471 a celou čtvrtinu produkce tvořila juridika. Do roku 1500 tu sice pracovalo skoro pět desítek tiskáren, řada z nich však velmi krátce. Celkem známe přes 520 bolognských inkunábulí a celou polovinu vytisklo jen pět podniků.³⁴ K vůbec nejproduktivnějším patřil podnik, který od 1482 do 1496 provozoval již zmiňovaný Francesco Benedetti, řečený Platón. Jeho tituly směřované k náročné humanistické klientele vynikaly elegantní typografickou úpravou i textovou korektností. Současně provozoval knihkupectví, které bylo velmi dobře zásobené tituly jiných italských tiskáren.³⁵ V Benedettiho oficíně bylo vytištěno osm z Martinových bolognských tisků. Beroaldus s Benedettim soustavně edičně spolupracoval od roku 1487, kdy se uvedl komentovanou edicí *Propertiových elegií*. Pro některé edice napsal jen krátké paratexty, které měly podpořit prodej. U Benedettiho tiskl i svá vlastní díla.³⁶ V roce 1491 tu prvně vyšly *Orationes et poemata*. Jak Beroaldus zmiňuje, k publikování tiskem ho podnítil právě Martin, „*inter scholasticos Transmontanos probatissimus*“, jemuž dílo přímo dedikoval.³⁷ Nadto mu věnoval výtisk, v němž dedikaci na úvodní straně a1r uvozuje malovaná iniciála C(ollegi) ve stylu „bianchi girari“ a jenž je opatřen krásnou vazbou s renesanční slepotiskovou výzdobou, nejspíše také bolognské provenience.³⁸ Martin si pořídil *Propertia* i některé další edice.³⁹ Vlastnil také *Annotationes centum*, soubor výkladů k vybraným klasickým dílům, dedikovaný Beroaldem roku 1488 jeho urozenému žáku Oldřichovi z Rožmberka.⁴⁰

Martin si své knihy označoval vlastnickou poznámkou, nejčastěji ve tvarech „*Iste est liber mei, Martini de Crumlovía*“, „*Iste liber est Martini de Crumlovía*“ či „*Martini sum Crumloviensis*“ (obr. 1). Pro lepší orientaci v rychle narůstajícím souboru psal na spodní (popř. horní) ořízky tituly děl v kapitále. Svazky tedy na regálech ležely s ven vytrčenou ořízkou. Studenti si tisky koupené v Bologni někdy nechávali svázat až po návratu do vlasti, jako například duryňský šlechtic Dietrich von Werthern, který

Obr. 2. Slepotiskem zdobená vazba anonymní jihočeské dílny, kolem 1500. Národní knihovna ČR, sign. 41 C 21.

studoval práva ve stejné době jako Mareš. Jeho početné italské tisky byly srolovány, uloženy do sudů a převezeny přes Alpy.⁴¹ Mareš si větší část knih nechal svázat ještě v Itálii. Sám si neobjednával náročné renesanční vazby se slepotiskovou a zlacenou výzdobou v dominantových kompozicích, nově zaváděných podle islámských vzorů a kombinujících poloprázdné střední pole s dominantou geometrického tvaru. Svě tisky opatřoval nenákladnými, na italských univerzitách oblíbenými polokoženými vazbami, jejichž potah zpravidla nebyl zhotoven z třísločiněné (sytě hnědé) kůže, ale srstnatého zámiše. Obvykle sahá ze hřbetu jen do necelé poloviny dřevěných desek. Jindy ale kryje celé desky. Zámišové potahy někdy zůstaly v přírodní, světle hnědé barvě, ale hojně byly mořené do zelené, modré či narůžovělé barvy – snad jako odlesk renesanční barevnosti. K nim

³³ NUOVO 2013, s. 173, 265, 278, 353.

³⁴ SORBELLI 1929; BÜHLER 1958; SANTORO 2003, s. 45–47.

³⁵ NUOVO 2013, s. 123–125.

³⁶ GATTI 2018, s. 140–152.

³⁷ ITC ib00491000; GW 4144; dedikaci vydal RYBA 1934, s. 14–15, č. IX. Fol. a1r: „*Philippus Beroaldus Martino Boemo, discipulo suo. Collegi nuper oratiunculas nonnulas variis a me temporibus et argumentis concinatas easque te impulsore tradidi impressoribus imprimendas*“.

³⁸ Wrocław, Biblioteka Uniwersytecka, sign. XV Q 928. Soudím tak z formulace Marešovy poznámky na lici přední předsádky: „*Hospes sistes gressum et perlege. Sum Martini Crumloviensis factus liber, qui olim fueram Beroaldi*“.

³⁹ HEJNIC 1968, č. II, 147, 155, 163.

⁴⁰ ITC ib00464000; GW 4113; dedikaci vydal RYBA 1934, s. 6–9, č. II. K exempláři HEJNIC 1968, č. II, 27.

⁴¹ SCHUNKE 1974, s. 256.

patří i nově identifikovaný svazek z Lobkowiczské knihovny v Nelahozevsi (Příloha 3). Daleko méně si Martin v Itálii objednával vazby s celokoženým potahem z tříslučiněné kůže, zdobeným ovšem jen tlačnými linkami. Spony směřovaly po italském úzu z přední desky na zadní. Větší svazky bývaly vedle dvojice spon přes přední ořízku sepnuty i jednou sponou přes horní a jednou sponou přes dolní ořízku. Na některých svazcích jsou dodnes zachované štítky spon trojlístkového tvaru, které se ve střední Evropě nežívaly.⁴²

Martin Mareš si stejně jako Scheurl do knih získaných v Bologni zapisoval údaj o ceně, ponejvíce zvlášť za vlastní tisk a za vazbu. Cena tisků se dle jejich formátu a rozsahu pohybovala od 5 do 33 bologninů, cena vazeb mezi 4 a 13 bologninů – nejčastěji 7 či 8 bologninů.⁴³ Sám si do tisků nenechával doplňovat náročnější výzdobu. Bývají tu nanejvýš běžné červené a modré iniciálky. Ve vydání Gelliových *Noci attických* z roku 1485 není udána jen cena tisku a knižní vazby, ale též malované výzdoby: „*Item pro miniatura XXV bol.*“ V tisku je 19 iniciál ve stylu „bianchi girari“, oblíbeném ranou italskou renesancí a kombinujícím zlaté tělo iniciály se světlým vinným úponkem na trojbarevném pozadí. Vzhledem k tomu, že cenový údaj sem nezapsal Mareš, ale rožmberský preceptor Alexandr, je možné, že výzdoba byla v Bologni zhotovena na náklad Oldřicha z Rožmberka,

ale knihu od něj nakonec dostal spolužák Martin Mareš.⁴⁴ Náročnější typografickou výzdobu ve stylu dřevořezu bílé linie (rámy úvodních stran a četné iniciály) obsahuje dvoudílné vydání Appiánových *Římských dějin*, které v Benátkách 1477 vytiskl slavný impresor Erhard Ratdolt se spolupráce Bernhardem Malerem a Peterem Lösleinem.⁴⁵

Po návratu do Čech nechával Martin knihy vázat v dílně činné nejspíše přímo v Krumlově (obr. 2).⁴⁶ Soustavně pracovala kupř. pro tamní klášter minoritů.⁴⁷ Svázala i český rukopisný žaltář pro Martinovu sestru Alžbětu.⁴⁸ Některé své knihy zde vázal krumlovský farář Alexandr.⁴⁹ Dílna svázala čtyři tisky z let 1492 až 1496, které si Mareš pořídil až po návratu, některé případně ještě v Itálii, ale již je nestihl dát svázat.⁵⁰ Pro Martina zhotovovala také oblíbené vazby s barevně mořeným zámišovým potahem (jak dokládá bohemikální makulatura či jiný typ kování).⁵¹ Vazby několika Martinových knih zhotovila další jihočeská dílna, která soustavněji pracovala pro vyšebrodské cisterciáky.⁵² Svázala starší italské tisky z let 1483 a 1488, které si Martin mohl přivést v podobě volných složek – spíše ale šlo o převazby, jejichž zhotovení zadal až Václav z Rovného.⁵³

Oproti 68 tiskům známe z Marešovy knihovny pouze jediný rukopis.⁵⁴ Jeho první část obsahuje Beroaldův listář, druhá část různé prozaické a veršované skladby, ponejvíce

⁴² Mnoho původních italských vazeb z fondů uložených v Jihočeské vědecké knihovně bylo zbytečně zničeno na konci šedesátých a počátkem sedmdesátých let minulého století celkovými převazbami a novými potahy z tříslučiněné kůže. Bezohledné zásahy prováděl hodonínský restaurátorský ateliér vedený Ladislavem Kolaříkem i na svazcích, které podle popisů Josefa Hejnice byly v dobrém stavu. „Dokonalého“ vnějšího vzhledu bylo dosaženo na úkor historické autenticity svazků. Při těchto převazbách někdy zanikly i výlepy předešlé s cennými poznámkami. Na některé převazby bylo alespoň aplikováno původní italské kování.

⁴³ HEJNIC 1968, č. II, 3, 27, 66, 72, 79, 98, 157, 163, 167.

⁴⁴ Jihočeská vědecká knihovna, sign. 2 Bi 31 (HEJNIC 1968, č. II, 79; HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 133). Do výzdoby v Gelliových *Nocích* a několika dalších inkunábulích je zakomponována pětিলistová růže a původně byly určeny pro Oldřicha z Rožmberka, příp. jeho staršího bratra Petra (blíže DENKSTEIN 1934; RIEDL 1974, s. 6–7; STUDNÍČKOVÁ 2011, s. 502). Malované iniciály s akantovými výběhy asi českého původu nacházíme jen na počátku čtyř tisků a doplnit je sem mohl nechat až další majitel, Václav z Rovného (HEJNIC 1968, č. II, 27, 50, 141, 147).

⁴⁵ HEJNIC 1968, č. II, 6; HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 137.

⁴⁶ EBDB w002836.

⁴⁷ Národní knihovna ČR, deponovaný fond minoritě Český Krumlov, Ms. 54, 65, 141, 142, 144, 145, Ms. SS.

⁴⁸ Státní oblastní archiv v Třeboni, odd. Český Krumlov, sbírka rukopisů Český Krumlov, č. 318.

⁴⁹ Alespoň v poznámce upozorním na dva Alexandrovy svazky opatřené slepotiskovou výzdobou z této dílny, které po jeho smrti 1496 vplynuly do knihovny Václava z Rovného, ale v soupisu z roku 1968 nejsou podchyceny. V prvním případě jde o Lombardovy knihy *Sentenci* v norimberském vydání Antona Kobergera z roku 1481 (Knihovna Národního muzea v Praze, sign. 68 B 3; ISTC ip00481000; GW M32466). Kaligrafickou poznámku „*Alexandri de Crumlov*“ na fol. [a2r] označuje kolektivní katalog ŠIMÁKOVÁ – VRCHOTKA 2001, č. 1512, jako nečitelnou. Druhý tisk obsahuje Lukanův epos o občanské válce *Pharsalia*, který v Benátkách 1486 vytiskl Nicoló Battibovi (Národní knihovna ČR, sign. 41 E 7; ISTC il00302000; GW M18852). V knize sice není Alexandrova vlastnická poznámka, ale jeho rukou jsou psány četné marginální a interlineární poznámky (dle laskavého určení zesnulého dr. Josefa Hejnice). Na nepostiženém závěrečném fol. et6v jsou Alexandrem opsány dvě básně, které jsou součástí staršího benátského vydání z roku 1477 (ISTC il00296000; GW M18856): 14 oslavných hexametřů na Lukana otištěných před impresem na fol. p4v („*Quam veniant grandes Lucani in carmina musae / Et quantum excellat dicendi fulmine vates*“) a jeden ze dvou Martialových epigramů z následujícího fol. p5r (Mart. 1, 62). Patří ke svazkům, které Václav z Rovného později daroval třeboňským augustiniánům. Vlastnil i druhý exemplář tohoto vydání, dnes ve fondu vratislavské Univerzitní knihovny (HEJNIC 1968, č. II, 102). Na základě marginálních poznámek mělo Alexandrovi patřit i parmské vydání *Pharsalií* z roku 1483 (Jihočeská vědecká knihovna, sign. 2 Bi 13; HEJNIC 1968, č. II, 100; HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968, s. 134; RIEDL 1974, č. 626). Vzhledem k tomu, že je zdobí 12 náročných iniciál ve stylu „bianchi girari“, mohl si je koupit a výzdobu prostřednictvím preceptora objednat spíše jeho urozený svěřenec Oldřich z Rožmberka. Upozorním ještě na další tisk Národní knihovny ČR, sign. 43 C 50, který podle latinského dvouverší na úvodním foliu také pochází z knihovny Václava z Rovného a který HEJNIC 1968 neuvádí. Podle poznámky na předním předešlé původně patřil krumlovskému kaplanu Zikmundovi: „*Iste liber est Sigismundi capellani altaris divi Johannis Baptiste in Crumlov*“. Byl vydán v Benátkách roku 1498 a obsahuje lékařské práce montpellierského profesora Bernarda de Gordonio (ISTC ib00451000; GW 4084).

⁵⁰ HEJNIC 1968, č. II, 21, 88, 155.

⁵¹ RIEDL 1974, s. 6, správně upozorňuje, že se někdy jedná jen o jihočeské napodobeniny italských zámišových vazeb. Patří k nim vazba popsána v Příloze 7. Polokožené zámišové vazby si v Bologni oblíbil i Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic a po svém návratu jimi nechal v dílně Kadaňského mistra opatřovat část nových přírůstků (EBDB w000131).

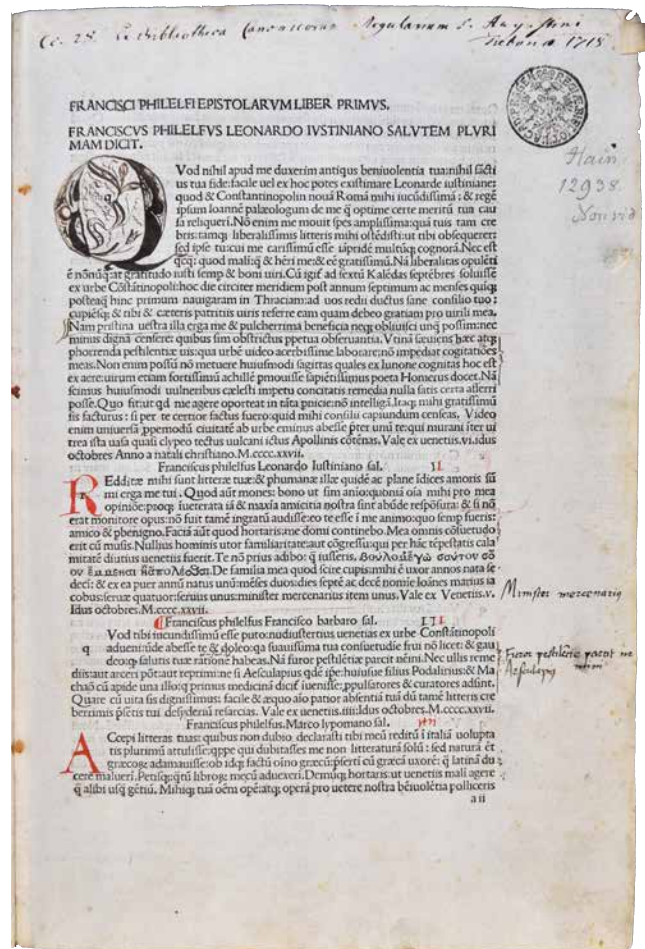
⁵² EBDB w002829.

⁵³ HEJNIC 1968, č. II, 174; Příloha 6. O převazby zadané asi až Václavem z Rovného se jedná v případě čtyř slepotiskových vazeb další jihočeské dílny (EBDB w003420; HEJNIC 1968, č. II, 47, 64, 72, 101), v níž si Václav nechal vázat i jiné své knihy, kupř. rukopis Národní knihovny ČR, sign. 1 D 3, s. opisy děl Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic z počátku 16. století (HEJNIC 1968, č. I, 8).

⁵⁴ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. X B 13. K jednomu z nejčestnějších souborů Beroaldovy korespondence srov. TRUHLÁŘ 1894, s. 101–104; BARTOŠ 1927, s. 135, č. 2627; RYBA 1934, zvl. s. 1–6; HEJNIC 1968, č. I, 1; TÝŽ 1995, s. 20; ROSE 2001, s. 81–83; FABRIZIO-COSTA – LA BRASCA 2005, s. 2–28.

opět Beroaldovy. Většinu listů (ff. 1r–53v) si Mareš sám opsal ještě před odjezdem z Bologni a zapůjčil mu je nejspíše sám jeho učitel – povětšinou jde o Beroaldovy listy italským humanistům z let 1486 až 1493 a Martinovi měly sloužit jako epistolografické vzory a snad i jako památka. Dodatek k listáři (ff. 53v–59r) vznikl až v Krumlově a vyjma prvního listu je psán jinou rukou – obsahuje většinou Beroaldovy listy odeslané krumlovským adresátům.

První z nově nalezených tisků Martina Mareše je uložen v Széchényiho národní knihovně v Budapešti. *Opuscula* svatého Augustina v benátském vydání z roku 1491 dokládají Martinův zájem o díla raně křesťanských autorů (Příloha 1). Patří k více než 50 svazkům, které se z krumlovské Kaplanky dostaly do knihoven františkánského kláštera v Slezské Středě (polsky Środa Śląska, německy Neumarkt) či křižovnického kláštera ve Vratislavi. Osobu, která svazky na přelomu let 1661 a 1662 v Českém Krumlově zakoupila, identifikovala na základě vepsaných iniciál a mistrovské dešifrace enigmatického exlibris vratislavská knihovkyně Weronika Karlak.⁵⁵ Jejich dočasným majitelem byl Ferdinand Constantin Niering, který pocházel ze slezské Lubomierzi a od 1654 studoval v pražském Klementinu nejprve na filozofické a později na teologické fakultě. V letech 1661 až 1662 působil jako vychovatel u rytíře Johanna Friedricha Weidlingera z Rittersbergu, jemuž patřil zámeček Omělička na Českokrumlovsku a jehož synové tehdy studovali v jezuitském semináři v Krumlově. Právě tehdy se Nieringovi podařilo vzácné tisky zakoupit.⁵⁶ V letech 1662 až 1663 krátce studoval lékařství v Padově a po zbytek života působil jako úředník císařské komory ve Vratislavi. Po Nieringově smrti 1720 menší část cenné knihovny získali místní křižovníci s červenou hvězdou, větší část františkáni ve Slezské Středě. Po sekularizaci obou klášterů roku 1810 svazky vplynuly do fondu vratislavské Univerzitní knihovny, jež však i četné duplikáty tisků 15. století odprodávala. Navíc celá třetina inkunábulí byla zničena během druhé světové války.⁵⁷ Josef Hejnic tak ve vratislavské Univerzitní knihovně identifikoval 17 inkunábulí z krumlovské Kaplanky, mezi nimi osm Marešových, současně upozornil, že další svazky z obou slezských klášterů se snad podaří dohledat v jiných knihovnách.⁵⁸ Domněnku potvrzuje budapešťský svazek, který je opatřen Nieringovým monogramem „M[agister] F[erdinandus] C[onstantinus] N[iering] S[acro] S[anctae] T[heologiae] C[andidatus]“ a drobným mědirytovým exlibris. Na rozdíl od tří vratislavských svazků, kam si Niering poznamenal rok nabytí, do tohoto navíc vepsal, že jej roku 1662 koupil od Otce Melchiora

Obr. 3. Marešovy marginálie na počátku benátského vydání Fileřových Listů z roku 1488. Národní knihovna ČR, sign. 41 C 21, fol. a2r.

za 18 grošů. Nově tak víme, kdo Nieringovi desítky svazků z Kaplanky odprodal. Melchior byl jedním z kaplanů, patrně člen jezuitského řádu.⁵⁹ Svazek po sekularizaci františkánského kláštera ve Slezské Středě sice vplynul do vratislavské Univerzitní knihovny, ale brzy jej – nejspíše jako vyřazený duplikát – získal maďarský historik, bibliograf a sběratel Miklós Jankovich, jehož neobyčejně rozsáhlou knihovnu, bohatou právě na tisky 15. století, koupilo roku 1836 budapešťské Národní muzeum. Muzejní knihovna se roku 1949 osamostatnila a transformovala v Széchényiho národní knihovnu.⁶⁰

Druhý z tisků je součástí krumlovské zámecké knihovny a není vlastně novým nálezem. Josef Hejnicovi se jej

⁵⁵ KARLAK 2014. Popis exlibris blíže v Příloze 1. Josef Hejnic se podle nesprávně rozvedených rukopisných iniciál „M[agister] F[ranciscus] C[arolus] N[entwigius] S[anctis] S[imi] T[umulj] C[anonius]“ domníval, že dočasným majitelem byl František Karel Nentwig, generál Křižovníků s červeným křížem – Strážců Božího hrobu, jenž předtím nějakou dobu působil jako farář ve Slezské Středě (HEJNIC 1969a; dále srov. HEJNIC 1968, s. 271–273).

⁵⁶ Ve dvou vratislavských svazcích je Nieringem vedle monogramu poznamenán i rok zakoupení 1662, v jednom rok 1661 (HEJNIC 1968, č. II, 10, 114, 160).

⁵⁷ KOCOWSKI 1959, s. XXIV–XXV; OŽOG 1995, s. 13–18. Do knih svážených do někdejšího kláštera augustiniánů kanovníků ve Vratislavi nechal komisař Johann Gustav Büsching, pověřený přebíráním knižních fondů sekularizovaných slezských klášterů, vlepat tištěné štítky s údajem, odkud pocházejí.

⁵⁸ HEJNIC 1968, č. II, 10, 23, 34, 87, 120, 140, 157, 169.

⁵⁹ V rukopisném diáři krumlovské koleje je kaplan Melchior zmíněn 18. VI. 1660 v souvislosti se záskokem za jitřní mši či 16. VII. 1662, kdy byl nemocný (Národní knihovna ČR, sign. XXIII D 170, fol. 22r, 39v).

⁶⁰ VÁSÁRHELYI 1998, s. 48, 53, 58.

vzhledem k torzálnímu dochování nepodařilo bibliograficky určit (Příloha 2).⁶¹ Obsahuje rozsáhlou básnickou skladbu, kterou florentský humanista Naldo Naldi složil u příležitosti pompézních oslav sňatku syna bolognského vládcce Annibale II. Bentivoglia s nemanželskou dcerou ferrarského vévody Lukrécie d'Este v lednu 1487 a jeho vojenského úspěchu ve službách Florencie válčící s Janovskou republikou a dobytí Sarzany v červenci téhož roku. Skladbu vytiskl Francesco di Dino, činný nejprve v Neapoli, od 1481 do své smrti kolem 1498 v rodné Florencii. Martin sice v době oslav asi ještě nepobýval v Bologni, ale veršovaný popis slavnosti si obstaral.⁶² Další svazek z jeho knihovny byl objeven při zpracování inkunábulí Lobkowiczské knihovny, až do první dekády tohoto století deponovaných v Národní knihovně.⁶³ Nevíme, kdy přesně a jakou cestou do knihovny roudnických Lobkowiczů vplynul. Justinův výtah z objemného historiografického díla Pompeia Troga spolu s přehledem římských dějin Lucia Annaea Flora edičně připravil Beroaldus a jen dotvrzuje další oblast Martinova zájmu, kterou byla antická historiografie (Příloha 3).

Zbylé čtyři svazky jsou součástí sbírky inkunábulí pražské Národní knihovny (Příloha 4–7). Někdejší kurátorka klementinské sbírky Emma Urbánková ji neměla v úplnosti provenienčně zpracovanou a mohla Josefa Hejnice upozornit jen na část knih, které pocházely z knihovny Václava z Rovného, mezi nimi i na jeden italský konvolut pořizovaný Martinem Marešem.⁶⁴ Protože v Hejnicově katalogu z neznámých důvodů vypadly informace o jeho rukopisném přívazku, přináším doplněný popis i zde (Příloha 4). Konvolut se po Martinově smrti dostal stejně jako tři nově identifikované svazky do knihovny Václava z Rovného – ovšem typické věnovací distichon v nich schází. Patří totiž ke svazkům, které věnoval klášteru augustiniánů kanovníků v Třeboni (Příloha 4–6) a klášteru cisterciáků ve Zlaté Koruně (Příloha 7).⁶⁵ Po sekularizaci obou řeholních institucí v osmdesátých letech 18. století byly knihy převezeny do nově založené c. k. veřejné a univerzitní knihovny v Praze, předchůdkyně dnešní Národní knihovny. Nyní tak víme, že v Martinově kolekci římských básníků nechyběl vedle Vergilia ani Horatius a že jejich komentovaná vydání z roku 1483 nadmíru pečlivě studoval (Příloha 4 a 5). K Vergiliovi dokonce zpracoval zevrubný lexikální rejstřík s odkazy na místa užití jednotlivých slov. Ve Vergiliovi, Horatiovi a stejně tak i ve Filelfově listáři nacházíme navíc četné marginálie Alexandra Krumlovského (Příloha 4–6; obr. 3). Poslední, zlatokorunský svazek rozhojňuje dosud malý počet právních kompendií, která z Martinovy knihovny známe. Z justiniánské kodifikace si vedle staršího vydání *Institucí* opatřil před závěrem univerzitních studií i *Digesta*, ovšem svázat si je nechal až po návratu. Absence marginálií

ovšem nesvědčí o častějším využívání (Příloha 7).⁶⁶ *Digesta* jsou stejně jako díla svatého Augustina sázena příhodnější gotickou rotundou, zbylé popisované tituly prosvětlenou antikvou. Snad tato *nova* pomohou oživit zájem o nadaného žáka Filipa Beroalda.

Příloha:

1.

Budapest

Országos Széchényi könyvtár, sign. Inc. 246 (dříve Inc. c. a. 937)

Augustinus, Aurelius: *Opuscula*.

Venezia, Dionysius Bertochus, 26. III. 1491. 4°. 350 ff.

ISTC ia01219000. GW 2866. Podrobný rozpis obsahu přináší BOD-Inc A-508. K tomuto exempláři blíže HORVÁTH 1895, č. 379 (s chybným čtením provenienční poznámky: „*Neosoliensis*“).

Převazba z první poloviny 19. století, snad s využitím prvků původní vazby. Tenké dřevěné desky s potahem z černohnědého papíru a s koženým hřbetem. Na spodní ořízce podélně psané označení „OPUSCULA S. AUGU[STINI]“. Místa vynechaná v sazbě pro doplnění iniciál zůstala prázdná. Nepočtené soudobé poznámky většinou rukou Václava z Rovného. Marešem hojněji glosována jen závěrečná *Vita sancti Augustini* na ff. R5r–S4v a úvodní apertura K6v–K7r v Augustinově pojednání *De musica*. Několik málo mladších poznámek je psáno nejspíše Nieringovou rukou.

Provenience: Podle Horváthova popisu bylo ještě v posledním desetiletí 19. století na předním přideštní heslo Václava z Rovného: „*Author constructe domus en me legat amicis / Grates nunc habeo, Vincensilae, pius.*“ Tamtéž bylo nalepeno mědirytové exlibris Ferdinanda Constantina Nieringa: oválné zrcadélko a do jeho středu položený prsten, pod ním nápis „FINDENS DURA“ (anagram jména FERDINANDUS, prsten, něm. Ring, zase anagramem příjmení Nie-Ring). Obojí asi zaniklo při zhotovení nového výlepu přideštní. Dnes je zde nalepen jen tištěný štítek Büschingovy sekularizační komise z doby po 1810 „*Aus der Bibliothek der Minoriten zu Breslau*“ (jméno města je přeškrtnuté a opravené na „Neumarkt“), jenž označoval, ze kterého slezského kláštera svazek pochází. Na spodním okraji tohoto štítku později rukopisně vyznačen původ z Jankovichovy sbírky: „*Jankowich Miklós gyűjteményéből*“. Na opravovaném fol. a1r s titulem „*Iste est liber Martini de Crumlovía*“. Tamtéž „*Anno 1662 emptus hic liber a R. P. Melchiore 18 grossis. M[agister] F[erdinandus] C[onstantinus] N[iering] S[acro] S[anctae] T[heologiae] C[andidatus]*“. Tamtéž „*Conventus sanctae Crucis Neofori 1721*“. Svazek spolu s dalšími zakoupil roku 1662 v Českém Krumlově

⁶¹ HEJNIC 1968, č. II, 175 a s. 266.

⁶² Prozaickou kroniku svatebních oslav svého někdejšího žáka sepsal a roku 1487 v Bologni vydal také Beroaldus (ISTC ib00487200; GW 4140).

⁶³ Popis byl sice publikován již v rámci katalogu inkunábulí Lobkowiczské knihovny (BOLDAN – URBÁNKOVÁ 2009, s. 398, č. 480), ale pro úplnost jej zařazují i do tohoto příspěvku.

⁶⁴ HEJNIC 1968, s. 245 a č. II, 174. Na původního vlastníka tisku a rukopisného přívazku upozornil již TRUHLÁŘ 1906, s. 377, č. 2785.

⁶⁵ Treboňským augustiniánům, s nimiž měl od roku 1476 uzavřenu konfraternitu, věnoval někdy na počátku 16. století vedle několika rukopisů přinejmenším pět inkunábulí. Blíže HEJNIC 1968, s. 245, 271 a č. II, 24, 25, 57 (?), 129, 133, 174, nově DRAGOUN – EBERSONOVÁ – DOLEŽALOVÁ 2021, s. 34, 43 a č. IT92, IT98–100, IT102, T255. O donaci knih cisterciákům ze Zlaté Koruny nebylo dosud nic známo.

⁶⁶ HEJNIC 1968, č. II, 58.

Ferdinand Constantin Niering a později jej odkázal františkánskému klášteru ve Slezské Středě. Po sekularizaci kláštera vplynul do fondu vratislavské Univerzitní knihovny, odkud byl záhy jako duplikát vyřazen a dostal se do majetku Miklůse Jankoviče (Mikuláš Jankovič, 1772–1846). Jeho rozsáhlé knižní sbírky odkoupilo roku 1836 Maďarské národní muzeum a dnes jsou součástí fondu Széchényiho národní knihovny v Budapešti.

2.

Český Krumlov

Zámecká knihovna, sign. 77 B 15859 adl. 2

Naldus, Naldius: *Nuptiae Hannibalis Bentivoli*.

[Firenze, Francesco di Dino, post 1. VII. 1487]. 4°. 28 ff.

ISTC in00001700. GW M25801 (evidováno jen 8 dalších exemplářů). Tištěno antikvovým typem 3:114R užívaným florentskou tiskárnou v letech 1484–1498. K dataci IGI 6767. Konvolut tří tisků popisuje HEJNIC 1968, č. II, 16, 142 a 175, avšak torzální adl. 2 se mu nepodařilo bibliograficky identifikovat. Na základě marginálií určil jako prvního majitele celého konvolutu Martina Mareše. Vzhledem k jeho úmrtí 1499 správně usoudil, že i v případě adl. 2 musí jít o inkunábuli (RIEDL 1974 ani ŠIMÁKOVÁ – VRCHOTKA 2001 ji vůbec neuvádějí). Z první složky a⁸ vytržena úvodní ff. a1–a6, složka b⁸ zachována celá, ale listy svázané ve špatném pořadí, ze složky c⁸ vytržena ff. c7–c8, závěrečná složka d⁸ vytržena celá, až na pruhy u hřbetu.

3.

Nelahozeves

Lobkowiczská knihovna, sign. II Db 3

Justinus, Marcus Junianus: *Epitome in Trogi Pompeii Historias*. – Florus, Lucius Annaeus: *Epitome rerum Romanarum*. Ed. Philippus Beroaldus. Revisit Justinianus Romanus.

[Venezia, Johannes et Albertinus Rubeus Vercellenses, post 1487]. 2°. 68 ff.

ISTC ij00618500. GW M15648. K dataci BSB-Ink I-670. K exempláři blíže BOLDAN – URBÁNKOVÁ 2009, č. 480. Soudobá polokožená vazba italského původu. Potah tvořený zeleně mořeným zámišem sahá zhruba do poloviny obou dřevěných desek. Na přední desce soudobé označení „Justinus historicus“. Stopy po dvou sponách (jdoucích po italském úzu z přední desky na zadní). Na dolní ořízce podélně psané označení „IVSTINVS. TEOPHRASUS“. Vpředu vevázané čtyři čisté listy papíru. V tisku četné marginální poznámky rukou Martina Mareše (někdy oříznuté); v Justinovi i mladší poznámky ze 16. století. Ve slozce a⁸ při horním okraji listů doplněno římskými číslicemi označení knih.

Provenience: Na fol. a2r „*Iste liber est Martini de Crumlovia*“. Na předvázaném fol. 1r heslo Václava z Rovného „*Author constructe domus en me legat amicis / Grates nunc habeo, Vincsilae, pias*“. Na předvázaném fol. 4r nalepeno rokokové exlibris Ferdinanda Filipa, šestého knížete z Lobkowicz, vévody zaháňského, asi ze čtyřicátých let 18. století: do přední strany kamenného podstavce, na němž leží sfinga, je osazen lobkowiczský erb a okolo něj jsou rozmístěny symboly věd a umění.

4.

Praha

Národní knihovna ČR, sign. 40 C 2

Vergilius Maro, Publius: *Opera*. Comm. Maurus Servius Honoratus. – Maphaeus Vegius: *Liber XIII Aeneidos*. Cum additamentis.

Venezia, Baptista de Tortis, 1. X. 1483. 2°. 290 ff.

ISTC iv00173000. GW M49812. Podrobný rozpis obsahu přináší BOD-Inc V-092. K exempláři HEJNIC 1968, č. II, 174 a s. 245, ovšem bez uvedení rukopisných dodatků, k nimž blíže TRUHLÁŘ 1906, s. 377, č. 2785; TRUHLÁŘ 1894, s. 102 a nově DRAGOUN – EBERSONOVÁ – DOLEŽALOVÁ 2021, s. 529, č. T255.

Vazba soudobá. Dřevěné desky s potahem z tříslučiněné kůže, zdobeným slepotiskem v rámové kompozici; slepotiskem je zdobeno i mezivazí. Práce jihočeské dílny (EBDB w002829). Potah na obou deskách silně odřený, ze zadní desky zčásti stržený. Stopy po dvou sponách. Na spodní ořízce podélně psané označení „VIRGILIUS“. K vazbě užito pruhů z latinského pergamenového rukopisu z 15. století. Jako výlepy přideštiny užity listy z papírového humanistického rukopisu – s částmi textu 2. a 3. knihy Vergiliových *Georgiky*. Na obou přideštích a na přední předsádce četné soudobé poznámky a výpisky více rukama z přelomu 15. a 16. století, včetně Marešovy, a inkoustové otisky listů ze dvou různých stromů. Obdobné tiskové pokusy Martina Mareše či některého z jeho spolužáků nacházíme také v níže popsaném svazku (Příloha 5). Červené a modré iniciálky a rubriky a žluté proškrtávání doplněny jen na počátku tisku (na fol. a1v s vlastním počátkem textu doplněna prostá červeno-zeleno-žlutá iniciála). Množství marginálních a interlineárních poznámek, zčásti rukou Martina Mareše, Alexandra z Krumlova a Václava z Rovného. Na nepotištěném fol. a1r již po Marešově smrti opsány různé epigramy Konrada Celta a jeho verše z posmrtně roku 1513 vydané sbírky *Libri odarum quattuor*, některé rukou Ambrože Kitzhäupla, adoptivního syna Václava z Rovného, který v letech 1514 až 1519 studoval na vídeňské univerzitě a později od roku 1524 do své abdikace 1527 byl krumlovským farářem (HARTFELDER 1881, č. II, 54, v. 5–12; č. IV, 57, 59; PINDTER 1937, č. I, 11, v. 33–36; I, 20, v. 53–56; III, 1, v. 81–88; III, 6, v. 61–64). Úvodní opis Celtových veršů vybízejících vídeňské studenty k pilnému studiu je datován 1516. Dále je zde opsán řecký epigram o víně, elegické distichon nadepsané „*Maximilianus Augustus*“ (WALTHER 1963–1969, č. 1619), „*Illustre dictum*“ a jeden biblický citát (Exodus 22,27). Vzadu vevázané celkem 23 listů papíru (ff. 20v–23v zůstala čistá). Na ff. 2r–19r zevrubný rejstřík užité slovní zásoby sestavený Marešem asi ještě v Itálii a odkazující na jeho rukou upravované složkové signatury (neodpovídající faktické skladbě tisku). Na nepotištěném posledním fol. K10v a původně čistém fol. 1rv před následujícím rejstříkem později opsána oslavná báseň na Maxmiliána Habsburského, kterou roku 1509 složil humanista a císařův sekretář Girolamo Nogaroli (Hieronymus Nogarolus): „*Iheronymi Hagoroli [recte Nogaroli] comitis et equitis Ad sacratissimum et invictissimum cesarem Maximilianum Augustum pro Vicentinis oratio habita Tridenti XVI Junii anno 1509.*“ („*Si nostre natura parens tribuisset in uno /*

corpore nunc urbi te coram assistere, cesar, / posse ... x ... et tibi perpetuo fidam [sic] dicat, optime cesar.“) V rámci tažení do Itálie dobyl císař Vicenzu, jež do té doby patřila Benátské republice. Opis zhotoven patrně podle rukopisné předlohy. Báseň byla sice roku 1513 vydána tiskařem Matthiasem Schürerem ve Štrasburku, tam je však autorovo jméno nezkomolené (viz VD16 V-119; nověji text básně vydal SCHIO 1863, s. 111–114). Za rejstříkem na fol. 19v opsána rozsáhlejší skladba Konrada Celta *De sancto Sebaldo* („[R]egie stirpis soboles Sebalde, / Norica multum veneratus urbe ... x ... hic tuas semper cumulemus aras / Thure benigno“). Text básně je rozdělen do dvou sloupců – první zabírá levou třetinu, druhý pravou třetinu strany. Zjevně byl opsán (ne však Marešovou rukou) podle prvního, jednolistového vydání básně, které kolem 1494 uveřejnil basilejský humanista a tiskař Johann Bergmann (ISTC ic00370400, ic00370410; GW 6464 Anm.; vydala PINDTER 1937, č. III, 10). Prakticky celou prostřední část tohoto jednolistu totiž zabírá vysoký dřevořez Michaela Wolgemuta zachycující postavu norimberského patrona. Na volný prostřední sloupec chtěl písař patrně zhotovit perokresebnou kopii tohoto dřevořezu.⁶⁷

Provenience: Na nepotištěném fol. a1r „*Lector adventicie scito me esse Martini Crumloviensis*“. Tamtéž poznámka „*Ex bibliotheca Canonorum regularium S. Augustini Trebonae 1718*“. Na vzadu vevázaném fol. 20r nalepeno Sadelerovo velké mědirytové exlibris Petra Voka z Rožmberka z roku 1609. Dalším majitelem svazku byl patrně Václav z Rovného, který jej později věnoval třeboňskému klášteru. V době přechodného zrušení kláštera ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století součást rožmberské knihovny.

5.

Sign. 40 C 9

Horatius Flaccus, Quintus: Opera. Ed. et comm.

Christophorus Landinus

Venezia, Reynaldus de Novimagio, 6. IX. 1483. 2°. 164 ff. ISTC ih00449000. GW 13460. Podrobný rozpis obsahu přináší BOD-Inc H-208.

Soudobá vazba italského původu. Dřevěné desky s potahem z hnědě mořeného zámiše, na obou deskách odřené a ze zadní desky zčásti stržené. Na hřbetě papírový štítek s perem psanou signaturou třeboňské klášterní knihovny. Stopy po dvou sponách (jdoucích po italském úzu z přední desky na zadní). Na spodní ořízce podélně psané označení „[H] ORACIUS“. Na lici prvního ze dvou předsádkových listů jsou nad latinskými poznámkami (psanými zčásti Marešovou rukou) inkoustové otisky listů ze dvou různých stromů. V částech tisku červeně doplněné iniciálky a rubriky. Rozsáhlé marginální a interlineární poznámky, nejčastěji rukou Martina Mareše, Alexandra z Krumlova a snad Ambrože Kitzhäupla. Do tištěného rejstříku na ff. p5r–p7r („*Tabula vocabulorum*“) Marešem doplňovaná další hesla, a především odkazy na jím při spodních okrajích římskými číslicemi psanou foliaci. Na lici prvního ze dvou zadních předsádkových listů Marešem doplněna dvě rejstříková hesla.

Provenience: Na fol. a2r s editorovou předmluvou poznámka „*Iste est liber Martini Crumloviensis*“ (obr. 1). Na nepotištěném fol. a1r „*Ex bibliotheca Canonorum regularium S. Augustini Trebonae 1718*“. Pod tím nalepeno Sadelerovo velké mědirytové exlibris Petra Voka z Rožmberka z roku 1609. Dalším majitelem svazku byl patrně Václav z Rovného, který jej později věnoval třeboňskému klášteru. V době přechodného zrušení kláštera ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století součást rožmberské knihovny.

6.

Sign. 41 C 21

Philelphus, Franciscus: Epistolae.

Venezia, Johannes Rubeus Vercellensis, 28. I. 1488. 2°. 164 ff. ISTC ip00585000. GW M32995. Varianta se správně vytištěnou datací v impresu (nikoliv leden 1487; blíže k této var. WALSH 2211).

Vazba soudobá. Dřevěné desky s potahem z tříslučiněné kůže, zdobeným slepotiskem v rámové kompozici; slepotiskem zdobeno i mezivazí. Výzdoba velmi dobře zachována. Práce jihočeské dílny (EBDB w002829; obr. 2). Na hřbetě papírový štítek s perem psaným titulem třeboňské klášterní knihovny. Stopy po dvou sponách. Na přední ořízce pergamenová čtenářská znaménka. Na spodní ořízce podélně psané označení „EPI[STOLAE] PHILEL[PHI]“. Na fol. a2r s vlastním počátkem textu perem doplněná ornamentální iniciálka. V částech tisku červeně doplněné iniciálky a rubriky, někdy také čísla kapitol a živé záhlaví; jindy jen perem. Četné marginálie, nejčastěji rukou Martina Mareše a Alexandra z Krumlova (obr. 3). Patrně rukou Ambrože Kitzhäupla je na fol. a1r doplněn přehled římských císařů počínaje Augustem a konče Trajánem a na zadním přidešti odkazy na vybrané pasáže textu.

Provenience: Na nepotištěném fol. a1r poznámka „*Lector adventicie scito me esse Franciscum Philelphum. Hic vero, qui Philelphus est, Martini Crumloviensis est*“. Na předním přidešti přilepeno Sadelerovo velké mědirytové exlibris Petra Voka z Rožmberka z roku 1609. Na fol. a2r poznámka „*Ex bibliotheca Canonorum regularium sancti Augustini Trebonae 1718*“. Dalším majitelem svazku byl patrně Václav z Rovného, který jej později věnoval třeboňskému klášteru. V době přechodného zrušení kláštera ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století součást rožmberské knihovny.

7.

Sign. 43 A 20

Justinianus: Digestum novum. Cum Glossa ordinaria

Francisci Accursii et Summariis secundum Bartolum de Saxoferrato et Paulum de Castro. Ed. Hieronymus Clarius (?). Venezia, Georgius Arrivabenus, 13. III. 1493. 2°. 310 ff.

ISTC ij00571300. GW 7718. K tomuto exempláři blíže ŠPINAR 1997, č. 32, bez uvedení Marešovy vlastnické poznámky.

Vazba zhotovená v jižních Čechách po Marešově návratu z Itálie. Dřevěné desky s potahem z narůžověle mořeného zámiše (původní odstín je zřetelný na záložkách kůže na obou

⁶⁷ Digitalizát jednolistového tisku z fondu Germánského Národního muzea v Norimberku dostupný z: <http://dlib.gnm.de/item/HsMerkel1122-1> [cit. 5. 7. 2022].

přídeštích). Potah na obou deskách je značně potrháný. Je zdoben slepotiskem, ovšem použité kolky jsou v srstnatém potahu špatně zřetelné. Podle užitého nářadí jde o práci jihočeské, snad přímo krumlovské dílny (EBDB w002836). Na přední desce perem psané označení „LIBER DIGEST[I] NOVI“. Přední deska je mírně naprasklá. Hřbet byl jako jiné svazky zlatokorunské knihovny přelepen modrošedým papírem, později ovšem včetně původního zámišového potahu strženým (zachovány jen pruhy papíru přečnávající na desky). K vazbě použity úzké pergamenové proužky z jazykové českého rukopisu ze druhé poloviny 15. století. Jako zadní předsádkový list vevázáno fol. P2 z vydání Gratianova *Dekretu* dokončeného Arrivabeneho tiskárnou 12. X. 1493 (ISTC ig00385000; GW 11378). Bez marginálních poznámek. Úvodní fol. [*1] a závěrečné fol. O4, obě nepotištěná, chybějí.

Provenience: Při horním okraji fol. [*2r] s rejstříkem, volně vloženého u předního přídeští, je poznámka „Iste est liber mei, Martini de Crumlovia“. Na fol. alr „Ex bibliotheca monasterii Sanctae Coronae Ord. Cisterciensis in Regno Bohemiae 1688“. Tamtéž nalepeno tištěné exlibris kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně: „Ex bibliotheca regii coenobii, S. Spineae, vulgo Aureae Coronae, S. Cisterciens. ordinis.“ (přelom 17. a 18. století). Dalším majitelem svazku byl patrně Václav z Rovného, který jej později věnoval zlatokorunskému klášteru.

Seznam použité literatury:

- BARTOŠ 1927:** BARTOŠ, František Michálek. *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze. Sv. 2.* Praha: Melantrich, 1927.
- BOD-Ink:** COATES, Alan et al. *Catalogue of Books Printed in the Fifteenth Century now in the Bodleian Library.* Vol. 1–6. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- BOK 2011:** BOK, Václav. Literatura a literární kultura spjatá s rodem Rožmberků. In: GAŽI, Martin (ed.). *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami.* České Budějovice: Národní památkový ústav, 2011, s. 250–263.
- BOLDAN – URBÁNKOVÁ 2009:** BOLDAN, Kamil – URBÁNKOVÁ, Emma. *Rekonstrukce knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic. Katalog inkunábulí roudnické lobkovické knihovny.* Praha: Národní knihovna ČR, 2009.
- BSB-Ink:** HERTRICH, Elmar – MAYER, Günther et al. *Bayerische Staatsbibliothek. Inkunabelkatalog. Bd. 1–5.* Wiesbaden: Harrassowitz, 1988–2000.
- BÜHLER 1958:** BÜHLER, Curt F. *The University and the Press in Fifteenth-Century Bologna.* Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame, 1958.
- BURKE 1996:** BURKE, Peter. *Italská renesance. Kultura a společnost v Itálii.* Praha: Mladá fronta, 1996.
- DENKSTEIN 1934:** DENKSTEIN, Vladimír. Románská renesance v inkunábulích jihočeských humanistů. In: *Zpráva o činnosti Městského muzea v Č. Budějovicích za léta 1932 a 1933.* České Budějovice 1934, s. 95–101.
- DOLA 1983:** DOLA, Kazimierz. *Wroclawska kapituła katedralna w XV wieku. Ustrój, skład osobowy, działalność.* Lublin: Kat. Uniw. Lubelski, 1983.
- DRAGOUN – EBERSONOVÁ – DOLEŽALOVÁ 2021:** DRAGOUN, Michal – EBERSONOVÁ, Adéla – DOLEŽALOVÁ, Lucie: *Středověké knihovny augustiniánských kanonií v Třeboni a Borovanech.* Sv. 1–3. Dolní Břežany: Scriptorium, 2021.
- FABRIZIO-COSTA – LA BRASCA 2005:** FABRIZIO-COSTA, Sylvia–LA BRASCA, Frank. *Filippo Beroaldo l' Ancien – Filippo Beroaldo Il Vecchio.* Bern: Peter Lang 2005.
- FERNANDÉZ COUCEIRO 2022:** FERNANDÉZ COUCEIRO, Edoardo. *Pronikání humanismu a renesance do české knižní kultury.* Praha: Academia, 2022.
- FUCHS – LANDOIS 2020:** FUCHS, Franz – LANDOIS, Antonia. Buchbesitz eines deutschen Studenten in Italien. Christoph Scheurls Index librorum vom 1. Januar 1504 (mit Edition). *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Stadt Nürnberg*, 107, 2020, s. 175–230.
- GATTI 2018:** GATTI, Elena. *Francesco Platone de' Benedetti. Il principe dei tipografi bolognesi ra corte e Studium (1482–1496).* Udine: Forum, 2018.
- GRENDLER 2004:** GRENDLER, Paul F. The Universities of the Renaissance and Reformation. *Renaissance Quarterly*, Volume 57, Issue 1, 2004, s. 1–42.
- HÁJEK – OURODOVÁ 2014:** HÁJEK, Pavel – OURODOVÁ, Ludmila. *Knihovna Václava z Rovného. Katalog výstavy.* České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014.
- HARTFELDER 1881:** HARTFELDER, Karl. *Fünf Bücher Epigramme von Konrad Celtes.* Berlin: S. Calvary, 1881.
- HEJNIC 1968:** HEJNIC, Josef. O knihovně Václava z Rovného. *Sborník Národního muzea, řada A – Historie*, 22, 1968, s. 229–353.
- HEJNIC 1969a:** HEJNIC, Josef. Książki Wacława z Równego w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Roczniki Biblioteczne*, 13, 1969, s. 97–103.
- HEJNIC 1969b:** HEJNIC, Josef. K prvotisku Plautových komedií (Hain 13 077) v Zámecké knihovně českokrumlovské. *Jihočeský sborník historický*, 38, 1969, s. 192–197.
- HEJNIC 1970:** HEJNIC, Josef. Knihovna Václava z Rovného jako historický pramen. In: ŠMAHEL, František (ed.). *Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory.* Praha: Academia, 1970, s. 169–189.
- HEJNIC 1972:** HEJNIC, Josef. *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské.* Praha: Academia, 1972.
- HEJNIC 1973:** HEJNIC, Josef. Ke korespondenci Václava z Rovného. *Jihočeský sborník historický*, 42, 1973, s. 56–57.
- HEJNIC 1994:** HEJNIC, Josef Hejnic. Die Anfänge des Humanismus in Süd- und Westböhmen. In: KLANICZAY, Tibor – JANKOVICS, József (edd.). *Matthias Corvinus and the Humanism in Central Europe.* Budapest: Balassi Kiadó, 1994, s. 141–149.
- HEJNIC 1995:** HEJNIC, Josef. Několik svazků z knihovny Petra Voka z Rožmberka v Knihovně Národního muzea v Praze a v muzejní knihovně v České Lípě. *Knihy a dějiny*, 2, 1995, s. 19–28.
- HEJNIC – ŠIMÁKOVÁ 1968:** HEJNIC, Josef – ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Ke knihovně Václava z Rovného. *Strahovská knihovna*, 3, 1968, s. 129–142.
- HLAVÁČEK 1959:** HLA VÁČEK, Ivan. Alexius Třeboňský a katalog jeho knihovny z konce 15. stol. *Sborník historický*, 6, 1959, s. 223–252.

- HORVÁTH 1895:** HORVÁTH, Ignác. *A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtáranak címjegyzéke I. Ösnyomatványai*. Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum, 1895.
- IGI:** *Indice generale degli incunaboli delle biblioteche d'Italia*. Vol. 1–6. Roma: Libreria dello Stato, 1943–1981.
- KARLAK 2014:** KARLAK, Weronika. Śląski właściciel zagadkowego ekslibrisu. Postscriptum do artykułu Josefa Hejnica. *Roczniki Biblioteczne*, 58, 2014, s. 27–48.
- KOCOWSKI 1959:** KOCOWSKI, Bronislaw. *Katalog inkunabulow Biblioteki Uniwersyteckiej we Wroclawiu*. Część 1. Wrocław: Towarzystwo naukowe, 1959.
- KÖNIG 1866:** KÖNIG, Arthur. Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes. *Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens*, 7, 1866, s. 303–343.
- KRAUTTER 1971:** KRAUTTER, Konrad. *Philologische Methode und humanistische Existenz. Filippo Beroaldo und sein Kommentar zum Goldenen Esel des Apuleius*. München: Fink, 1971.
- KRISTELLER 1956:** KRISTELLER, Paul Oskar. The University of Bologna and the Renaissance. *Studi e memorie per la storia dell' Università di Bologna*, n. s., 1, 1956, s. 313–323.
- KUBÍKOVÁ 1998:** KUBÍKOVÁ, Anna. Rožmberkové na boloňské univerzitě. *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, 35, 1998, s. 246–252.
- LAVIČKA – ŠIMŮNEK 2011:** LAVIČKA, Roman – ŠIMŮNEK, Robert. *Páni z Rožmberka 1250–1520. Jižní Čechy ve středověku. Kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*. České Budějovice: Veduta, 2011.
- LINES 2017:** LINES, David A. The University and the City: Cultural Interactions. In: BLANSHEI, Sarah (ed.). *A Companion to Medieval and Renaissance Bologna*. Leiden: Brill, 2017, s. 436–473.
- MAZAL 2003:** MAZAL, Otto. *Die Überlieferung der antiken Literatur im Buchdruck des 15. Jahrhunderts. Bd. 1–4*. Stuttgart: Hiersemann 2003.
- NEDDERMEYER 2002:** NEDDERMEYER, Uwe. Juristische Werke auf dem spätmittelalterlichen Buchmarkt. Marktanteil, Buchhandel, Preise und Auflagen. In: COLLI, Vincenzo (ed.). *Juristische Buchproduktion im Mittelalter*. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann, 2002, s. 633–673.
- NOE 2008:** NOE, Alfred. Das Buch in der Gesellschaft der Renaissance. In: NOE, Alfred (ed.). *Geschichte der Buchkultur. Bd. 6. Renaissance*. Graz: Adeva, 2008, s. 11–91.
- NUOVO 2013:** NUOVO, Angela. *The Book Trade in the Italian Renaissance*. Leiden – Boston: Brill, 2013.
- OŽOG 1995:** OŽOG, Jan. *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wroclawiu*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995.
- PINDTER 1937:** PINDTER, Felicitas (ed.). *Conradus Celtis Protucius. Libri odarum quattuor. Liber epodon. Carmen saeculare*. Leipzig: B. G. Teubner, 1937.
- ROSE 2001:** ROSE, Anna. *Filippo Beroaldo der Ältere und sein Beitrag zur Properz-Überlieferung*. Leipzig: Saur, 2001.
- RYBA 1934:** RYBA, Bohumil. Filip Beroaldus a čeští humanisté. In: *Zpráva o činnosti Městského musea v Č. Budějovicích za léta 1932 a 1933*. České Budějovice 1934, s. 1–38.
- SANTORO 2003:** SANTORO, Marco. *Geschichte des Buchhandels in Italien*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2003.
- SEVERI 2015:** SEVERI, Andrea. *Filippo Beroaldo il Vecchio un maestro per l'Europa. Da commentatore di classici a classico moderno (1481–1550)*. Bologna: Il Mulino, 2015.
- SCHIO 1863:** SCHIO, Giovanni da. *Sui cimbri primi e secondi irruenti o permanenti nel Vicentino: dissertazione*. Venezia: Tip. Di G. Grimaldo, 1863.
- SCHUNKE 1974:** SCHUNKE, Ilse. Die Renaissanceeinbandkunst in Bologna. In: ŚWIERK, Alfred (ed.). *Beiträge zur Geschichte des Buches und seiner Funktion in der Gesellschaft. Festschrift für Hans Widmann zum 65. Geburtstag am 28. März 1973*. Stuttgart: Hiersemann, 1974, s. 252–268.
- SORBELLI 1929:** SORBELLI, Albano. *Storia della stampa in Bologna*. Bologna: Zanichelli, 1929.
- SOTTILI 2006:** SOTTILI, Agostino. Ehemalige Studenten italienischer Renaissance-Universitäten. Ihre Karrieren und ihre soziale Rolle. In: TÝŽ. *Humanismus und Universitätsbesuch*. Leiden – Boston: Brill, 2006, s. 326–367.
- STORCHOVÁ 2011:** STORCHOVÁ, Lucie. *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učenecké komunity v českých zemích*. Praha: Scriptorium, 2011.
- STRNAD 2006:** STRNAD, Alfred. Die Erneuerung von Bildung und Erziehung durch die Humanisten-Bischöfe in Schlesien, Mähren und Ungarn. In: EBERHARD, Winfried – MACHILEK, Franz (edd.). *Kirchliche Reformimpulse des 14./15. Jahrhunderts in Ostmitteleuropa*. Köln a. R.: Böhlau, 2006, s. 179–215.
- STUDNIČKOVÁ 2011:** STUDNIČKOVÁ, Milada. Rožmberkové a knižní malba. In: GAŽI, Martin (ed.). *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2011, s. 496–503.
- ŠIMÁKOVÁ 1997:** ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Český Krumlov. Schloßbibliothek. In: MAŠEK, Petr (ed.). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Bd. 2. Tschechische Republik. Schloßbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag*. Hildesheim – Zürich – New York: Olms-Weidmann, 1997, s. 60–63.
- ŠIMÁKOVÁ – VRCHOTKA 2001:** ŠIMÁKOVÁ, Jitka – VRCHOTKA, Jaroslav et al. *Katalog prvotisků Knihovny Národního muzea v Praze a zámeckých a hradních knihoven v České republice*. Praha: KLP, 2001.
- ŠPINAR 1997:** ŠPINAR, Jindřich. *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně. Nástin vývoje klášterní knihovny a pokus o její rekonstrukci*. České Budějovice: Státní vědecká knihovna, 1997.
- TRUHLÁŘ 1894:** TRUHLÁŘ, Josef. *Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1894.
- TRUHLÁŘ 1906:** TRUHLÁŘ, Josef. *Catalogus codicum manu scriptorum Latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur. Pars posterior*. Pragae: sumptibus Regiae societatis scientiarum Bohemicae, 1906.

TŘÍŠKA 1961: TŘÍŠKA, Josef. Středověký literární Krumlov. *Listy filologické* 84, 1961, s. 85–101.

URBAN 1970: URBAN, Wincenty. *Wykaz regestów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*. Warszawa: Akademia teologii katolickiej, 1970.

VÁSÁRHELYI 1998: VÁSÁRHELYI, Judit. *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band 5. Ungarn*. Hildesheim – Zürich – New York: Olms, 1998.

WALSH 1991–1997: WALSH, James E. *A Catalogue of the Fifteenth-century Printed Books in the Harvard University Library. Vol. 1–5*. Binghamton – Tempe: Harvard University Press, 1991–1997.

WALTHER 1963–1969: WALTHER, Hans. *Proverbia sententiaequae Latinitatis medii aevi. Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters in alphabetischer Anordnung. Vol. 1–6*. Göttingen: Vandenhoeck-Ruprecht, 1963–1969.

Elektronické zdroje:

EBDB: *Einbanddatenbank* [online]. Staatsbibliothek zu Berlin. [Cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.hist-einband.de/>

GW: *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*. Bd. I–VIII, Lfg. 1. Leipzig: Hiersemann, 1925–1940. Bd. VIII–XII, Lfg. 4.

Stuttgart – Berlin – New York: Hiersemann, 1978–2020. *Datenbank Gesamtkatalog der Wiegendrucke* [online]. Staatsbibliothek zu Berlin. [Cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de>

ISTC: *Incunabula Short Title Catalogue* [online]. Consortium of European Research Libraries. [Cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://data.cerl.org/istc>

KALLENDORF 2017: KALLENDORF, Craig. Filippo Beroaldo the Elder. In: *Oxford Bibliographies Online*. [New York]: Oxford University Press, [2017]. [Cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z:

<https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195399301/obo-9780195399301-0331.xml>

VD16: *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts* [on-line] Bayerische Staatsbibliothek. [Cit. 5. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.bsb-muenchen.de/sammlungen/historische-drucke/recherche/vd-16/>

| Kamil Boldan

Odbor Historických a hudebních fondů
Národní knihovna ČR
Klementinum 190, 110 01 Praha 1